

Bywyd Plentyn yn ystod yr Ail Ryfel Byd

Mae'r gweithgaredd hwn yn defnyddio straeon personol pobl i archwilio sut brofiad oedd bod yn blentyn yng Nghaerdydd yn ystod yr Ail Ryfel Byd, a sut brofiad oedd bod yn faciwi*.

Newidiodd bywyd i bawb yn ystod yr Ail Ryfel Byd. Yn sicr roedd bywyd yn wahanol i blant, gyda blacowts, rhieni'n absennol yn aml a symud plant o'r dinasoedd dan fygythiad.

Yn ystod y rhyfel, roedd bron pawb yn gadael yr ysgol yn 14 oed ac aeth y rhan fwyaf yn syth i waith llawn-amser. Wrth droi'n 18 oed, byddech chi'n cael eich galw i gynorthwyo gydag ymdrech y rhyfel – bechgyn i'r lluoedd arfog, merched i waith pwysig megis Awyrlu Ategol y Menywod.

Faciwis o Fryste i Kingsbridge, Dyfnaint, 1940.

Roedd y rhyfel yn effeithio ar fywyd yr ysgol hefyd. Oherwydd cyrchoedd awyr ac, ar adegau, ddifrod gan fomiau, roedd rhaid i ddisgyblion rannu ysgolion, weithiau mewn sifftiau. Roedd rhaid i bob plentyn gario masg nwy gyda nhw trwy'r amser i'w gadw'n ddiogel rhag ofn y byddai unrhyw ymosodiadau.

Dechreuodd yr Ail Ryfel Byd ym 1939 a daeth i ben ym 1945.

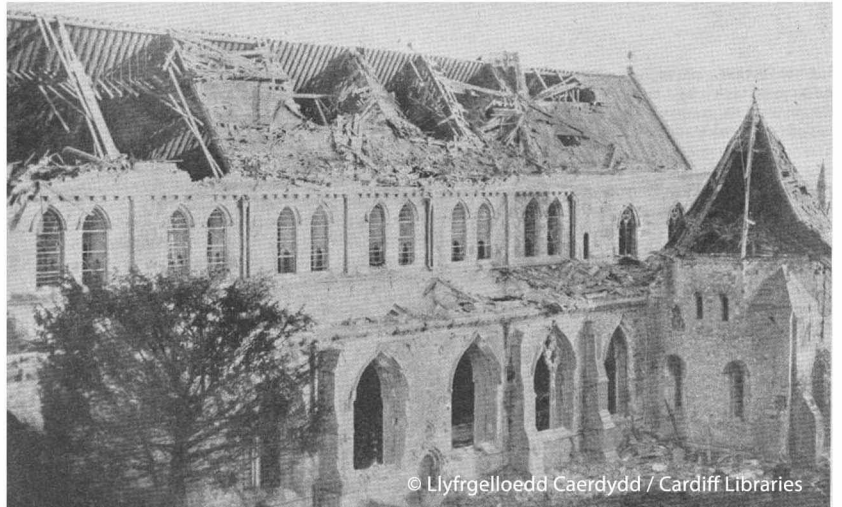
'Y Blitz' yw'r enw ar gyfer yr ymosodiadau bomio gan yr Almaen yn erbyn y DU yn ystod yr Ail Ryfel Byd. Daw'r gair 'Blitz' o'r gair Almaeneg am fellten, sef 'Blitz'.

Roedd trefi a dinasoedd yn dargedau ar gyfer bomio, felly roedd llawer o blant yn cael eu hanfon i fyw gyda theuluoedd mewn ardaloedd mwy diogel.

Pam roedd Caerdydd yn darged yn ystod yr Ail Ryfel Byd?

Roedd Caerdydd yn darged ar gyfer bomio yn ystod yr Ail Ryfel Byd am ei bod yn ddinas borthladd*. Roedd pethau pwysig fel bwyd ac arfau rhyfel* ar gyfer y rhyfel yn cael eu hanfon i ddociau Caerdydd ac oddi yno.

Mae dinasoedd porthladd eraill y DU yn ystod yr Ail Ryfel Byd yn cynnwys Llundain, Lerpwl a Southampton.

Cafodd Eglwys Gadeiriol Llandaf yng Nghaerdydd ei difrodi'n wael gan ffrwydrad ffrwydryn parasiwt yn y fynwent.

Blits Caerdydd

Digwyddodd yr ymosodiad bomio Almaenig cyntaf ar Gaerdydd ym 1940. Digwyddodd yr ymosodiad mwyaf ar 2 Ionawr 1941 pan gafodd llawer o bobl eu lladd neu eu hanafu. Bu difrod difrifol i strydoedd yn Grangetown a Glan-yr-afon ac i Eglwys Gadeiriol Llandaf.

Yn ystod y rhyfel, cafodd Caerdydd 575 o rybuddion coch. Roedd y rhain yn canu pan oedd awyrennau'r gelyn uwchben.

Rhestr termau*

- **Faciwî** – Mae faciwî yn berson sy'n cael ei anfon o le oherwydd bod y lle hwnnw'n beryglus. Yn ystod yr Ail Ryfel Byd, roedd plant yn cael eu hanfon i leoedd fel cefn gwlad oherwydd bod eu teuluoedd yn meddwl y byddai'n fwy diogel.
- **Arfau Rhyfel** – Arfau ac offer ar gyfer y fyddin.
- **Porthladd** – Mae porthladd yn lle ger y môr neu'r afon lle gall llongau fynd a dod.

Gweithgaredd: Straeon Faciwîs

Ar ôl Blitz Caerdydd ym 1941, cafodd mwy o blant eu hanfon i ffwrdd fel faciwîs, rhai ond yn mynd cyn belled â Chymoedd De Cymru, ond eraill yn mynd dramor.

Cafodd Joyce Pucknell a W.P. Clifford eu hanfon i ffwrdd fel faciwîs pan oeddent yn blant yn ystod yr Ail Ryfel Byd.

Darllenwch eu straeon ac atebwch y cwestiynau.

Faciwîs o Lundain yn Sir Benfro, Cymru, 1940.

Stori W.P. Clifford

"Pan oeddwn yn 7 oed, ym 1941, roedd y bomio yng Nghaerdydd yn ddwys iawn. Felly penderfynodd fy mam y byddai fy mrawd iau a finnau'n cael ein hanfon i ffwrdd fel faciwîs."

"Cawsom ein hanfon i Abertridwr i aros gyda'r teulu Nelmes. Rwy'n cofio Mrs Nelmes yn pobi ei bara ei hun ac roedden nhw'n cadw ieir.

Glöwr oedd Mr Nelmes. Roedd ganddynt ddau o blant hÿn. Roeddwn hiraeth mawr arna i."

Cwestiynau

- Beth oedd oedran W.P. Clifford?
- Pam y penderfynodd ei fam y dylid ei anfon i loches fel faciwî?
- I ble cafodd ei anfon?
- Gyda phwy roedd yn aros?
- Wnaeth fwynhau'r profiad?
- Sut byddech chi'n teimlo pe baech chi'n cael eich anfon i ffwrdd fel faciwî?

Dewiswch dri gair i ddisgrifio sut byddech chi'n teimlo.

Gweithgaredd: Straeon Faciwîs

Stori Joyce Pucknell

"Cefais fy anfon o Gaerdydd i Benrhiwceiber, ger Aberpennar, pan oeddwn yn 9 oed. Es i gyda fy chwaer Muriel (11 oed) a Gwyneth (4 oed). Rwy'n cofio gadael o orsaf Heol-y-Frenhines a meddwl y byddem yn cael ein hanfon i rywle egsoftig iawn, fel fferm. Roeddem i gyd yn gyffrous iawn am ei fod yn antur."

"Pan gyrhaeddwn ni, aethom i neuadd eglwys lle daeth yr holl bobl leol i mewn a dewis pwy oedden nhw eisiau. Ceisiodd yr athrawon ein cadw gyda'n gilydd, felly ni oedd rhai o'r plant olaf i gael ein dewis, gan nad oedd neb am gael 3 o blant. Buom yn aros gyda Mr a Mrs Paveltisch. Glöwr oedd Mr Paveltisch."

"Roeddwn i'n mwynhau'n fawr ond cwynodd fy chwaer, Muriel. Felly daeth fy mam a'm tad i fynd â ni adref. Dim ond am tua mis yr oeddem yno."

Cwestiynau:

- Beth oedd oedran Joyce?
- Ble roedd hi'n meddwl y gallen nhw fynd?
- Sut roedd hi'n teimlo?
- Gyda phwy y cafodd ei hanfon i ffwrdd?
- Pam mai nhw oedd y rhai olaf i gael eu dewis?
- Beth oedd enw'r teulu a'u dewisodd yn y pen draw?
- Am ba hyd roedden nhw'n byw oddi cartref?

Gweithgaredd: Beth Byddech Chi'n ei Bacio?

Dychmygwch eich bod yn blentyn yng Nghaerdydd yn y 1940au. Rydych chi'n cael eich anfon i ffwrdd fel faciwi a dim ond ychydig o eitemau y gallwch eu pacio i fynd gyda chi.

Beth byddech chi'n ei bacio a beth byddech chi'n ei adael ar ôl?

Byddwn yn pacio:

.....

**Byddwn yn ei bacio
oherwydd:**

.....

Fyddwn i ddim yn pacio:

.....

**Fyddwn i ddim yn mynd ag
e/hi oherwydd**

.....

Argymhellodd y llywodraeth, yn ogystal â'u masg nwy a'u cerdyn adnabod, y dylai fod gan faciwís yr eitemau canlynol:

Bechgyn:

2 fest

2 bâr o ddraffers

Pâr o drowsus

2 bâr o sanau

6 hances

Pwlofer neu jersi

Merched:

Fest

Pâr o nicers

Pais

2 bâr o hosanau

6 hances

Slip

Blows

Cardigan

Enghreifftiau o bethau eraill yr oeddent yn eu pacio yn eu cesys dillad:

• Cot fawr neu got law

• Crib

• Pâr o esgidiau glaw

• Tyweli

• Bisgedi sych

• Sebon

• Lliain wyneb

• Brws dannedd

• Bwts neu esgidiau

• Daps

• Brechdanau

• Pacedi o gnau a rhesins